

Η Υπαπαντή τού Κυρίου,
καί Θεού καί Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού.

Stretnutie Pána (*srit*)

ΣΗΤΕΗΓ ΓΔΔ

Prostopenie

Pramene: A. Prostopenie, prepis v dvoch líniách – 1. Bokšay (=PR) // 2. Bobák.
B. Rumunský nápev – Cherebețiu

A) V prostopení sa kánon sviatku Stretnutia Pána (irmosy 1-8) spieva nie v *znamennom rospeve*, ale osobitným nápevom, ktorý je jednoduchší a štruktúrou takmer iteratívny. Jeho melódia výrazne pripomína *podoben* 8. hlasu “*Ó, preslávnaho čudesé*”.

Skúmaný nápev je doložený iba v *prostopení*,¹ u Bokšaya (a na Bokšayovi závislom PR) a v jednoduchšom tvare u Bobáka. U Chomu sa nenachádza. Vo všetkých starších písomných prameňoch do konca 19. storočia je kánon Sritenia písaný so *znamenným* nápevom. Nazdávame sa preto, že tento kánon je pomerne novým elementom v tradícii, ktorý sa presadil azda až ku koncu 19. storočia.

B) Kánon Sritenia, ako ho poznáme v Prostopení, nemá paralelu v haličských ani ruských prameňoch. Naopak, v rumunskej² tradícii nachádzame iteratívny nápev kánona, ktorý vychádza z rovnakého základu ako nápev „grečeského“ rospevu v Rusku, ale viaceré melodické osobitosti pripomínajú Bokšayov nápev. Pôvod Bokšayovho nápevu treba teda hľadať južnejšie.

© 2009-10 irmologion.nfo.sk

¹ P. Russnák nazýva tento nápev „ungvarský“ (=užhorodský).

² Veľká časť rumunských melódií je blízka srbským spevom.

Πῆσнь ᾶ

Χέρσον αβυσσοτόκον πέδον 9 ήλιος, 3 επεπόλευσέ ποτε, 7
 ωσεί τείχος γάρ επάγη, 8 εκατέ-ρωθεν ὑδωρ, 7
λαώ πεζοποντοπορούντι, 9 καί θεαρέστως μέλποντι, 8
Ἀσωμεν τῷ Κυρίῳ, 7 ενδόξως γάρ δεδόξασται, 8

ГѢШѢ ГЛѢБОРОДНѢТѢЛНѢЮ ЗѢМЛЮ * СѢЛНЦЕ * НАШЕѢТВОВА ННОГДА,
 ѢКѢ СТѢНА БО ѠГѢСТѢ * ѠБА ПОЛЫ ВОДА,
 ЛЮДЕМЪ ПѢШЕМОРЕХОДАЦЫМЪ * Н БГОДѢВНѢ ПОСЦЫМЪ:
 ПОИМЪ ГДѢВН, * СЛАВНѢ БО ПРОСЛАВНѢ.

ГѢ-ШѢ ГЛѢ-БО-РО-ДН-ТѢ- НѢ- -Ю ЗѢ-ЛЮ СѢ-Л-ЦЕ НАШЕѢСВОА Н- -НО- ГДА,

ГѢ-ШѢ ГЛѢ-БО-РО-ДН-ТѢ- НѢ- -Ю ЗѢ-ЛЮ СѢ-Л-ЦЕ НАШЕѢСВОА Н- -НО- ГДА,

Ѣ-КѢ СТѢНА БО ѠГѢСТѢ Ѡ-БА ПО-ЛЫ ВО-ДА, ЛЮ-ДЕ ПѢШЕ МОРЕ ΧΟ- ΔΑ- -ЦЫ,

Ѣ-КѢ СТѢНА БО ѠГѢСТѢ Ѡ-БА ПО-ЛЫ ВО-ДА, ЛЮ-ДЕ ПѢШЕ МОРЕ ΧΟ- ΔΑ- -ЦЫ,

Н БО-ГО-У- ГО- НО ПО-Ю-ЦН, ПО- Ε ΓΟ-ΠΟ-ΔΕ-ВН, СЛА-НѢ БО ПРО-СЛА-ВН- -СА.

Н БО-ГО-У- ГО- НО ПО-Ю-ЦН, ПО- Ε ΓΟ-ΠΟ-ΔΕ-ВН, СЛА-НѢ БО ПРО-СЛА-ВН- -СА.

ΠΪСНЬ Γ

Τό στερέωμα, 5
στερέωσον Κύριε 7

τών επί σοί πεποιθόντων, 8
τήν Εκκλησίαν, 5
ήν εκτήσω, 4

τώ τιμίω * σου αίματι. 8

ΟΥΓΒΕΡЖДЕНІЕ НА ТΛ НАДЪЮЩИХСЯ,
ΟΥΓΒΕΡΔΗ, ΓΔΗ, ЦРКОВЬ,
ЮЖЕ СΤΑЖΑΛΙΣ ΕΣΗ
ЧЕСТИЮ * ТВОЮ КРОВОЮ.

ΟΥΓΒΕΡЖДЕНІЕ НА ТΛ НАДЪ- ЮЩИ-СА, ΟΥΓΒΕΔΗ ΓΟΠΟ-ΔΗ ЦΕ- - ΚΟ

ΟΥΓΒΕΡЖДЕНІЕ НА ТΛ НАДЪ- ЮЩИ-СА, ΟΥΓΒΕΔΗ ΓΟΠΟ-ΔΗ ЦΕ- - ΚΟ

Ю-ЖЕ СΤΑ-ЖΑ ΕΣΗ ЧЕ-НО-Ю ВО- Ε-Ю ΚΡΟ- ΒΙ- - - Ю.

Ю-ЖЕ СΤΑ-ЖΑ ΕΣΗ ЧЕ-НО-Ю ВО- Ε-Ю ΚΡΟ- ΒΙ- - - Ю.

ΠΪΣΗ 5

Εβόη - - σέ σοι, 5
ιδών ο Πρέσβυς, 5
ό λαοίς ε- πέ-στη. 6

τοίς οφθαλμοίς τό σωτήριον,9
Εκ Θεού Χριστέ σύ Θεός μου. 9

Βοζοπή κζ τεετῆ
βιδῆεζ ετῆρεζ **ὄχιμα** επαρένῆε,
ἔζε λιόδεμζ πρίδε ω̄ εῖα, χῆτε, τυ εῖζ μόη.

Βο-ζο-πη κῆεβῆ βιδῆε σταρε̄ ὄχι-μα σῆ-σε- νῆ-ε, ἔ-ζε λιόδε̄ πρίδε ω̄ βο- - -γα,

Βο-ζο-πη κῆεβῆ βιδῆε σταρε̄ ὄχι-μα σῆ-σε- νῆ-ε, ἔ-ζε λιόδε̄ πρίδε ω̄ βο- - -γα,

χῆ-τε τυ ἔ-χι εῖζ μόη.

χῆ-τε τυ ἔ-χι εῖζ μόη.

Πίσχη Ξ

1. Σέ τόν εν πυρί δροσίσαντα, 9
Παίδας θε-ο- -λογήσαντας, 8
2. καί Παρθένω, 4
 ακηράτω, ενοικήσαντα, 4+5
 Θεόν Δόγον μνησόμεν, 7
 ευσεβώς μελωδούντες, 7
3. Ευλο-γη-τός ο Θεός, 7
 ο τών Πατέρων ημών. 7

ТѢБѢ ВО ѠГНѢ ѠРОИѢШАГО
 ѠТРОКѢ БГОЛОБНѢШЫА,
 ꙗ̅ ВЪ ДѢѢ / НЕПЛАѢННѢ ВЕЕЛЪШАГОА,
 БГА СЛОБА ПОИМЪ,
 БЛГОЧЕЮТНУ ПОЮЩЕ:
 БЛГОСЛОВЕНЪ БЪЪ
 ѠТЪЦЪ НАШНХЪ.

ТѢ-БЕ ВО ѠГНН Ѡ- Ϝ- СН-ША-ГО Ѡ-ТРОКН БГОСЛО-ВН- -ША- - Λ

ТѢ-БЕ ВО ѠГНН Ѡ- Ϝ- СН-ША-ГО Ѡ-ТРОКН БГОСЛО-ВН- -ША- - Λ

ꙗ̅ ВЪ ДѢ-ВѢ НЕПЛАѢННѢ ВСЕШАГО-СА БО- ГА СЛО-ВА ПО-Е БЛГОЧЕЮ ПО- -Ю- -ЩЕ,

ꙗ̅ ВЪ ДѢ-ВѢ НЕПЛАѢННѢ ВСЕШАГО-СА БО- ГА СЛО-ВА ПО-Е БЛГОЧЕЮ ПО- -Ю- -ЩЕ,

БЛ-ГО-СЛО-ВѢ БО Ѡ-ТѢ НА- - -ШН.

БЛ-ГО-СЛО-ВѢ БО Ѡ-ТѢ НА- - -ШН.

Πῆσнь Ἡ

1. Αστέκτω πυρί * ενωθέντες, 5+4
 οι θεοσεβεία 6
 προεστώτες νεανίαι, 8
2. τή φλογί δέ * μή λωβηθέντες, 4+5
 θεῖον ὕμνον ἐμελπον. 7
3. Ευλογεῖτε πάντα * τά ἔργα τόν Κύριον, 6+7
 καί υπερυψοῦτε * εἰς πάντας τούς αἰῶνας. 6+7

Нестерпимомъ ὀγνῶ * εοεδннѣшесѧ,
 бѣгѡчѣтїѧ / прѣдстоѧше юнѡшн,
 пламенемъ же * невреждѣнн,
 бѣжѣтвеннѡ пѣснь поѧхѡ:
 блѡгословѣте всѧ дѣла гдѧ гдѧ,
 ѥ прѣвозносѣте во всѧ вѣкн.

Не-сте-пнмомъ ѡгнѡ со-ε-дн-нн-ше-сѧ бл-гочтїѧ прѣстѡтѣн ю-но- -шы

Не-сте-пнмомъ ѡгнѡ со-ε-дн-нн-ше-сѧ бл-гочтїѧ прѣстѡтѣн ю-но- -шы

пла-ме-не же не-вре-дѣ-ны бо-жесвеннѡ пѣс по-а- -хѡ

пла-ме-не же не-вре-дѣ-ны бо-жесвеннѡ пѣс по-а- -хѡ

бл-го-сло-вѣ-те всѧ дѣла гдѧ гдѡ-по-да, ѥ прѣвно-сн-те во всѧ вѣ- -кн.

бл-го-сло-вѣ-те всѧ дѣла гдѧ гдѡ-по-да, ѥ прѣ-во-но-сн-те во всѧ вѣ- -кн.

ΠΕ-ΒΟ-ΡΟ-ΔΑ-ΨΑ-ΣΑ ΜΑ-ΤΕ-ΡΪ-ΤΟ ΗΕ-Η-ΚΩ-ΣΟ-ΜΩ-ΝΟ ΒΕ-ΛΗ-ΥΑ - - - Ε.

ΠΕ-ΒΟ-ΡΟ-ΔΑ-ΨΑ-ΣΑ ΜΑ-ΤΕ-ΡΪ-ΤΟ ΗΕ-Η-ΚΩ-ΣΟ-ΜΩ-ΝΟ ΒΕ-ΛΗ-ΥΑ - - - Ε.

B) Rumunský nápev, *Cherebețiu*

1.

Pă-mân-tul cel din adâncul mă-rii us-cat l-a tre-cut oa-re-când soa-re-le,

căci ca un zid s'a inchiegat de a-mân-do-ua păr-ți-le a-pa,

tre-când po-po-rul ma-rea pe-de-stru și plă-cut lui Dum-ne-zeu cân-tând,

Să cân-tăm Dom-nu-lui, că cu mă-ri-re s'a prea-mă-rit.

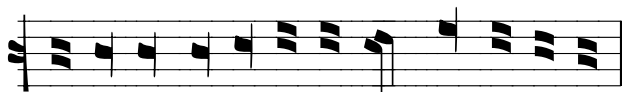
3.

În-tă-ri-rea ce-lor ce spe-rea-ză în-tru ti-ne,

în-tă-re-ște Doam-ne, bi-se-ri-ca,

ca-rea o-ai câș-ti-gat cu scump sân-ge-le tău.

4.

A-co-pe-rit-a cerurile bu-nă-ta - - - - - tea ta, Cri- stoa- -se,

că ie-șind din si- cri- - ul sfin- - țe-ni- -ei ta - - -le,

din ne-stri-ca-tă Mai-că în bi-se- ri- ca mă-ri-rii ta - - -le,

te-ai a-ră-tat ca un prunc în bra- - - - -țe fi- - -ind pur-tat,

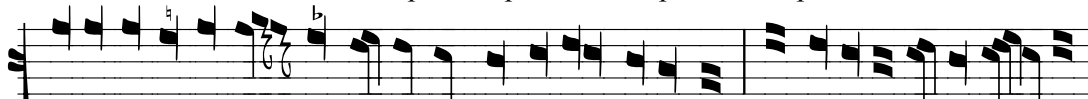

și s'au um-plut toa-te de lau-da ta.

5.

Da-că a văzut I-sa-ia cu închipu-i-re pe sca- - un prea în-alt pe Dum-ne-zeu

de în-ge-rii mă-ri- - rii fi- ind în cun-ju-rat, a stri-gat: O ti-că-lo-sul de mi- -ne!

că mai'nainte am văzut pe Dum-ne-zeu în- - - tru- - -pat,

pe cel ce dom-ne-ște pe-ste lu-mi-nă ne'nserată și pe-ste pa- - ce.

6.

Stri-gat a ție bătrânul vă-zând cu o- - - - - chii mân-tu- i- - - - rea,

ca-rea a ve- -nit oa- me- ni-lor de-la Dum-ne-zeu,

Cri-stoa-se tu ești Dum-ne-ze-ul meu.

7.

Pe ti-ne cel ce-ai ră-co-rit în foc pe ti-ne-rii cei ce te-au nu-mit Dum-ne-zeu

și în Fe- cioa- ră ne-stri- ca-tă te-ai a-șe-zat,

te lă- u-dăm Dum-ne-ze- -u- - le Cuvinte, cu bună cre-din-ță cân-tând,

Bi-ne e cu-vân-tat Dum-ne-ze- - ul pă-rin-ți-lor noș- - tri.

8.

Cu fo-cul cel ne su-fe-rit îm-pre-u-nân-du-se ti-ne-rii,

cel din-tâi fî-ind in- - - - - tru bu-nă cre-din- - - ță

ia-ră de vă-pa- - - - - ie fî-ind ne vă-tă-mați cân-ta-re dum-ne-ze-eas- -că au cân-tat:

Bi-ne cu-vân-tați toa-te lu- - - cru- -ri-le pe Dom- - nul,

și-L prea'năl-tați în-tru toți ve-cii.

9.

În le-ge, în um-bră în Scrip-tu-ră în-chi-pu-i-re ve-dem cre-din-cio- - șii:

Toată partea băr-bă-teas-că ce des-chi-de pân-te-ce-le sfânt lui Dum-ne-zeu e- - - ste:

Deci pe Cu-vân-tul cel în-tâiu năs-cut

pe Fi-ul Ta- - tă-lui ce-lui fă-ră de'nce-put

cel în-tâiu năs-cut din Mai-că fără ispită băr-bă-teas-că îl mă-rim.

Rozbor nápevov kánona

Prostopenie:

Nápev kánona v prostopení má pevnú zostavu formúl, ktorej plný model možno vyjadriť vzorcom DA DA GÂF. Bokšayov a Bobákov nápev sa od seba líšia iba v detailoch, ktoré farebne zvýrazňujeme.

Formula D:

Musical notation for Formula D, comparing Bokšay and Bobák. The notation shows two staves for each name. The Bokšay staff has two vertical yellow bars highlighting specific notes. The Bobák staff has two vertical yellow bars highlighting different notes.

Formula A:

Musical notation for Formula A, comparing Bokšay and Bobák. The notation shows two staves for each name. The Bokšay staff has a vertical yellow bar highlighting a specific note. The Bobák staff has a vertical yellow bar highlighting a different note.

Formula G:

Musical notation for Formula G, comparing Bokšay and Bobák. The notation shows two staves for each name. The Bokšay staff has a vertical yellow bar highlighting a specific note. The Bobák staff has a vertical yellow bar highlighting a different note.

Formula Â:

Musical notation for Formula Â, comparing Bokšay and Bobák. The notation shows two staves for each name. The Bokšay staff has a vertical yellow bar highlighting a specific note. The Bobák staff has a vertical yellow bar highlighting a different note.

Formula F:

Musical notation for Formula F, comparing Bokšay and Bobák. The notation shows two staves for each name. The Bokšay staff has a vertical yellow bar highlighting a specific note. The Bobák staff has a vertical yellow bar highlighting a different note.

Formula F je o Bobáka rozmanitejšia v prístupke. Vyberáme iba jeden z tvarov, zo štatistického pohľadu reprezentatívny.

Rumunský nápev:

Rumunský nápev kánona je iteratívny, ale na rozdiel od *prostopenia* jeho jadro obsahuje trojicu formúl.³ Na druhej strane ale konečná formula je iba jedna. Najplnší melodický model (9. irmos) možno vyjadriť vzorcom ĀDA ĀD F.

Formula Ā:

Formula D:

Formula A:

Formula F:

³ Tvar formúl je pomerne stabilný. Úseky, ktoré sa v modelovej formule nenachádzajú, prepisujeme slabším odtieňom.

Porovnanie nápevov rôznych tradícií

Rumunský nápev aj melódia prostopenia pre kánon *Sritenia patria* do skupiny novších gréckych nápevov. Pôvodný byzantský nápev (doložený od 12. storočia) sa v priebehu 15.-16. storočia výrazne zjednodušil – najmä sa zmenšil počet formúl. Dnešný grécky nápev a jemu veľmi blízky ruský *grécky* nápev kánonov 3. hlasu nemajú ďaleko od iteratívnosti, takže neprekvapuje, ak sa v niektorých lokálnych tradíciách melódia po ďalšom miernom zjednodušení „zacyklila“.

Štruktúra jednotlivých irmosov⁴ v rôznych tradíciách je nasledovná:

Nápevy:	Irmos 1	Irmos 3	Irmos 4
Chrysanthos	AAD ADA AA'F	A*DD A'F	A' A'DA'A'D A'F
Ruský gr. rospev	AD AD AA'F	AD AF	A A'DAA' A'F
Rumunský	Ā DA Ā +F	ĀD F	Ā DAĀ F
Prostopenie	DA DA GĀF	DA GF	D ADAG F

Nápevy:	Irmos 5	Irmos 6	Irmos 7
Chrysanthos	A'A'D A'A'A'D A'F	DD D A'F	A'D ADD A'F
Ruský gr. rospev	AD A A' DA A'F	AD A'F	AD AA'D AF
Rumunský	Ā D A Ā +F	Ā D F	Ā D A +F
Prostopenie	DA D A G ĀF	D A F	DA D A F

Nápevy:	Irmos 8	Irmos 9
Chrysanthos	AD AD A'F	AD AD AA' A'F
Ruský gr. rospev	AD AD AA'F	AD DAD A'D AF
Rumunský	Ā DA ĀF	Ā DA ĀD +F
Prostopenie	DA DA GF	-----

V rozpise štruktúry nápevov si môžeme všimnúť predovšetkým vysokú mieru zhody medzi chrysanthovským a ruským variantom. Rumunský nápev je voči nim výrazne jednoduchší, ale aj v porovnaní s prostopením mierne „zaostáva“ v počte formúl. Nápev je iteratívny a kóla preto pokrýva iným spôsobom ako pôvodný variant. Nápev prostopenia je s ním veľmi často v súlade, čo označujeme žltým pozadím. Súlad v rozmiestnení formúl A a D je viac ako náhodný a samozrejme aj súlad pri koncovej formuli F, čo však neprekvapuje. Zároveň si môžeme všimnúť koincidenciu medzi formulami Ā a G a medzi Ā a dvojicou DA v prostopení, či AD v pôvodnom gréckom nápeve. Samozrejme, pri dvoch iteratívnych nápevoch môže byť podobný súlad len mechanickým dôsledkom pravidelnosti, lenže v našom prípade majú oba nápevy rôzny počet formúl v iteratívnom jadre. Nazdávame sa preto, že pozorovaný súlad dokazuje príbuznosť oboch melódií.

Nakoniec si všimnime, že kým v gréckej melódii dominuje dvojica AD, kde formula D je záverová, prostopenie funkciu oboch formúl vymieňa, základným modulom je DA a A je záverová. Poradie DA je však typické aj pre stichiry bulharského rospevu 3. spevu, takže ide o systémovú záležitosť.

V nasledujúcom porovnaní transponujeme grécke melódie o kvartu vyššie.

⁴ Formuly označujeme podľa tónu finály, zhodne vo všetkých tradíciách.

Formula A:

Gr. 18.-19. stor.

Rus. 17.-18. stor

Prostopenie

Rum.

Formula A je typická **deklamáciou na b**. Jej kvartový nástup v prostopení je blízky terciovému skoku v ruskom gr. rospeve. Samopodoben „*Ó preslávnaho čudesé*“ azda spôsobil tonálnu zmenu na **predposlednej slabike kadencie**, ktorá sa inak kontúrami podobá na rumunský variant.⁵

Formula D:

Gr. 18.-19. stor.

Bokšay

Rum.

Pri formule D je Bokšayova melódia bližšie gréckej.⁶ Podobnosť s rumunským nápevom je zastretá zvýšením o terciu a bohatším rozdrobením. Všimnime si však, že táto formula nie je totožná s podobne znejúcou paralelou v samopodobene „*Ó preslávnaho čudesé*“:

Bokšay, Srit.

Bokšay, Ó presláv.

⁵ Rumunská melódia je na tomto mieste iba rozdrobením gréckeho *cd*, resp. *Ga*.

⁶ Formula D je melodicky totožná s jednou z iteratívnych formúl stichiry bulharského rospevu v L1816.

Formuly Ā, G+Ā:

The image shows two musical staves. The top staff is labeled 'Rum. D' and contains a sequence of notes with a sharp sign (h) and a flat sign (b) above it. The bottom staff is labeled 'Rum. Ā' and contains a similar sequence of notes.

Rumunská Ā má len málo paralel v iných tradíciách⁷ a ako vidíme z porovnania, ide v skutočnosti o formulu D posunutú o terciu, na finále až o kvintu. Formula Ā nie je nutne rumunskou invenciou, trojformulové iteračné jadro (dvakrát po sebe formula s finálou D!) majú aj staršie stichirové nápevy bulharského rospevu na 3. hlas.

Medzi rumunskou formulou Ā a dvojicou DA v prostopení okrem zhodnej finály nevidno hlbšiu podobnosť. Zaujímavejší je súvis medzi Ā a Bokšayovou G. Melódia G sa zhoduje s analogickou formulou v samopodobene “Ó, preslávnaho čudesé”. Keďže G stojí spravidla tam, kde je rumunská Ā alebo grécka A či A’, usudzujeme, že ide o dedičstvo týchto formúl, ale po výraznej asimilácii pod vplyvom spomínaného samopodobenu 8. hlasu.

The image shows two musical staves. The top staff is labeled 'Rum. Ā' and the bottom staff is labeled 'Bokšay, G'. Both staves show a sequence of notes, with the Bokšay, G staff having a sharp sign above it.

Formula F:

The image shows three musical staves labeled 'Rum.', 'Bokšay', and 'Bobák'. The staves are aligned to show similarities. Four vertical colored bars (yellow, cyan, grey, and green) highlight specific sections of the notes across the three staves.

Rumunská formula F zodpovedá⁸ koncovej F v prostopení, dlhší tvar rumunskej F zase spojeniu Ā+F.

⁷ Ojedinele v ruskom gr. rospeve, napr. 8. a 9. irmos nedel'ného kánona 3. hlasu.

⁸ Nielen melodicky, ale aj prítomnosťou v irmosoch 1, 5.

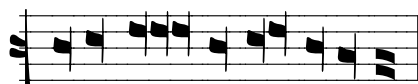
Záver

Kánon *Sritenia* v prostopení nesie podstatné znaky 3. hlasu novej gréckej tradície, ako ju poznáme od 17. storočia. Melodika formúl D, A, F je blízka formuliam D, A, F ruského gréckeho rospěvu, chrysanthovského 3. hlasu, ale aj srbsko-rumunskej tradície. Poradie DA iteratívneho jadra je voči gréckej tradícii inverzné, má však svoju analógiu v stichirovom nápeve bulharského rospěvu. Tieto skutočnosti, napriek tomu, že nepoznáme presný zdroj nápevu kánona v prostopení, nám umožňujú aspoň približne stanoviť, že ide o novobyzantskú tradíciu, ktorá sa k nám dostala cez územie dnešného Rumunska.

Nápev kánona *Sritenia* bol v mnohých črtách podobný samopodobenu “*Ó preslávnaho čudesé*”, čo viedlo k zblíženiu oboch melódií a asimilačným zmenám k znení kánona. Pri formuli D niet pochybností o autentickosti, formula A je sporná v ornamentácii kadencie. Formuly G, Â nájdeme v rovnakom tvare aj v samopodobene, takže sú nepochybne hrubo asimilované. Vzhľadom na charakter nápevu preto odporúčame formulu G vyradiť a formulu Â upraviť podľa rumunského dlhého tvaru F.

Navrhovaný model iteratívneho nápevu prostopenia:

Formula D:

Formula A:

Formula G/Â:

Formula F:

